

SUTARTIES DĖL KONSTITUCIJOS EUROPAI YPATYBĖS

Prof. dr. Saulius Katuoka

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Tarptautinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT–08303 Vilnius
Telefonas 271 46 70
Elektroninis paštas skatuoka@mruni.lt

Pateikta 2005 m. gegužės 2 d.

Parengta spausdinti 2005 m. rugsėjo 10 d.

Pagrindinės sąvokos: Europos Sąjunga, Sutartis dėl Konstitucijos Europai, statusas, tarptautinė sutartis, steigiamoji sutartis.

S a n t r a u k a

Sutartis dėl Konstitucijos Europai – tai vientisas naujos kokybės Europos Sąjungos dokumentas. Pats terminas „Sutartis dėl Konstitucijos“ yra naujas – toks terminas kaip oficialus sutarties pavadinimas tarptautinėje teisėje vartojamas pirmą kartą.

Straipsnyje pažymima, kad Europos Sąjungos konstitucionalizavimo procesas turi savo genezę. Jau prieš Konstitucinės sutarties priėmimą kai kurie autoriai kalbėjo apie „mažo intensyvumo“ konstitucionalizmą. Šis procesas apibūdinamas minint steigiamąsias sutartis, Teisingumo Teismo praktiką. Priėmus Sutartį dėl Konstitucijos Europai, Europos Sąjungos konstitucionalizmo ribos, be abejonės, pastebimai prasiplėtė. Tačiau priėmus Sutartį dėl Konstitucijos Europai iškilo nemažai teorinių bei praktinių problemų. Visų pirma Sutarties dėl Konstitucijos Europai statuso klausimas. Straipsnyje, atskleidžiant Sutarties dėl Konstitucijos Europai statusą, daroma išvada, kad ši sutartis gali būti traktuojama kaip tarptautinė sutartis.

Tokia Sutarties dėl Konstitucijos Europai traktuotė galima išanalizavus pačią sutartį, taip pat vieną iš pagrindinių dokumentų, reglamentuojančių tarptautinių sutarčių klausimus – Vienos konvenciją dėl tarptautinių sutarčių teisės.

Sutartyje dėl Konstitucijos Europai fiksuojamas valstybių susitarimo momentas, o tai yra svarbiausias tarptautinės sutarties požymis. Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės leidžia pripažinti tarptautines sutartis neatsižvelgiant į sutarties pavadinimą ir dokumentų, įeinančių į sutartį, skaičius.

Antroji išvada, kuri daroma apibūdinant Sutarties dėl Konstitucijos Europai statusą, yra susijusi su tuo, kad šią sutartį galima traktuoti kaip Europos Sąjungos steigiamąją sutartį.

Visos steigiamosios sutarties ypatybės gali būti taikomos ir Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai. O tai reiškia, kad šios sutarties negali revizuoti Europos Sąjungos institucijos. Sutarties revizija galima tik visų Europos Sąjungos valstybių narių pastangomis. Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika taip pat galima teigti, kad Europos Sąjungos teisės aktų hierarchijoje Sutartis dėl Konstitucijos Europai, kaip steigiamoji sutartis, užims aukščiausią vietą.

Europos Sąjunga – tai vienas iš dinamiškiausių, nuolat besikeičiančių tiek kiekybine, tiek kokybine prasme tarptautinių darinių.

Šio tarptautinio darinio kaita visų pirma atsispindi teisės aktuose, ypač tuose, kurie tiesiogiai reglamentuoja Europos Sąjungos tikslus, kompetenciją, institucinę sąrangą.

Naujausias dokumentas, fiksuojantis būsimus Europos Sąjungos pokyčius, yra Sutartis dėl Konstitucijos Europai.

Sutartis dėl Konstitucijos Europai – tai Europos Konvento 17 mėnesių darbo rezultatas. Konventas pradėjo savo darbą 2002 m. vasario 28 d. ir iki 2003 m. liepos 10 d. surengė 26 plenarinius posėdžius. Iš viso Konvento darbe dalyvavo 207 Konvento nariai. Nuo Konvento darbo pradžios jo sudėtyje buvo ir Lietuvos Respublikos delegacija. Delegacijos sudėtyje nuo Konvento darbo pradžios buvo Seimo Europos reikalų komiteto pirmininkas V. P. Andriukaitis, Užsienio reikalų ministerijos sekretorius R. Martikonis ir Misijos prie Europos bendrijų vadovas ambasadorius O. Jusys bei besikeičiantys Lietuvos Respublikos Seimo nariai. Rengiant bei pristatant Lietuvos poziciją derybų Sutarties dėl Konstitucijos Europai procese daugiausia dėmesio, kaip pažymi R. Martikonis, buvo skiriama pagrindiniams elementams, lėmusiems ES Konstitucijos projekto sėkmei, – valstybių narių lygybės, demokratinio atstovavimo, Bendrijos metodo bei ES institucinės architektūros principams [1, p. 8]. Konvento baigiamasis dokumentas 2003 m. birželio 20 d. buvo pateiktas Salonikų Viršūnių tarybos susitikimui ir tapo atspirties tašku ES tarpvyriausybėje konferencijoje, vykusioje 2003 m. spalio 4 d. Romoje ir 2004 m. birželio 18 d. Briuselyje. Sutartį dėl Konstitucijos Europai Europos Sąjungos valstybių ir vyriausybės vadovai patvirtino 2004 m. spalio 29 d. Romoje. Kad sutartis įsigaliotų, ją turi ratifikuoti visos Europos Sąjungos valstybės.

Mintis sukurti Europos Sąjungos pagrindinę sutartį nebuvo nauja. Europos Parlamentas bandė tai daryti du kartus. Dar 1984 m. buvo sukurtas Europos Sąjungos steigimo sutarties projektas, kurio pagrindu, praėjus aštuoneriems metams, tapo Maastrichto sutartis. 1994 m. buvo parengtas Europos Sąjungos Konstitucijos projektas. Šis projektas buvo parengtas už Europos Bendrijų institucijų ribų. Europos politikos forumas netgi išleido Europos Konstitucijos projektą. Vėliau Europos Komisijos užsakymu Europos universiteto Florencijos institutas atliko Sutarčių pertvarkymo galimybių studiją [plačiau apie Konstitucinės sutarties projektus žr. 2, p. 10–11].

Pradedant Konvento darbą, Europos Bendrijų veikloje buvo vadovaujamosi keliomis sutartimis:

- 1) Europos anglies ir plieno bendrijos sutartimi;¹
- 2) Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartimi ir Europos atominės energetikos bendrijos steigimo sutartimi;²
- 3) Suvestiniu Europos aktu;³
- 4) Europos Sąjungos (Maastrichto) sutartimi;⁴
- 5) Amsterdamo sutartimi;⁵
- 6) Nicos sutartimi.⁶

Prisiminus, kad buvo parengta valstybių stojimo sutartys, teisės aktai, protokolai, kurie irgi įnešė tam tikrų pakeitimų šiose sutartyse, – pasidaro aišku, kad Europos Bendrijų gyvenimo teisinis reguliavimas pasidarė pernelyg sudėtingas dėl reglamentuojančių aktų gausos. Todėl Lakeno deklaracijoje buvo pažymėta, „jei Europos Bendrijų veikloje norime didesnio skaidrumo, būtinas sutarčių supaprastinimas“ [3, p. 28].

Būtina pabrėžti, kad po tam tikrų diskusijų Konventas pasiūlė modelį, pagal kurį turėjo būti supaprastintos Europos Bendrijų sutartys. Šis modelis susideda iš Konstitucinės sutarties, kuri nustato Sąjungos tikslus, kompetencijos ribas, institucinę sąrangą, įtvirtina Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, taip pat Sąjungos politikos gaires bei funkcionavimą. Prie Konstitucinės sutarties pridėdami 36 protokolai ir 2 priedai, kurie sutikslina su Sąjungos funkcionavimu susijusius klausimus.

Taigi 2004 m. spalio 29 d. Romoje Europos Sąjungos valstybių ir vyriausybės vadovai savo parašais patvirtino Sutartį dėl Konstitucijos Europai kaip vientisą naujos kokybės teisinį dokumentą.

Pats terminas „Sutartis dėl Konstitucijos“ tarptautinėje teisėje yra novela – toks terminas kaip oficialus sutarties pavadinimas vartojamas pirmą kartą. Tačiau diskusijos dėl Europos Sąjungos konstitucionalizmo proceso jau turi tam tikrą genezę. Kaip pažymi dauguma autorių, vienas iš pirmųjų diskusijų akademinuose sluoksniuose dėl Konstitucijos internacionalizavimo pradėjo profesorius E. Steinas straipsnyje „Teisininkai, teisėjai ir tarptautinės Konstitucijos kūrimas“ [4].

Teisinėje literatūroje vartojamas terminas „mažo intensyvumo“ konstitucionalizmas. Kaip pažymi kai kurie mokslininkai, Europos Sąjunga prieš priimant Sutartį dėl Konstitucijos Europai jau turėjo konstitucinių aktų. Šiuos konstitucinius aktus sudarė steigiamosios ir jas papildančios sutartys, apimančios – įskaitant ramsčiais pagrįstos tarpvyriausybines Sąjungos, įsteigtos viršvalstybinių Bendrijų pagrindu, metaforą – Teisingumo Teismo praktiką, sprendžiant tokius klausimus kaip ES teisės ir nacionalinės teisės sąveika, ES kompetencija ir institucinių galių apimtis ir prigimtis, taip pat nemažai kitų oficialių institucinių šaltinių [5, p. 60].

¹ Sutartis pasirašyta 1951 m. balandžio 18 d., įsigaliojo 1953 m. liepos 23 d. Sutartis nustojo galioti 2002 m. liepos 23 d.

² Sutartis pasirašyta 1957 m. kovo 25 d., įsigaliojo 1958 m. sausio 1 d.

³ Sutartis pasirašyta 1986 m. vasario 17 d. ir 1986 m. vasario 28 d., įsigaliojo 1987 m. sausio 1 d.

⁴ Sutartis pasirašyta 1992 m. vasario 7 d., įsigaliojo 1993 m. lapkričio 1 d.

⁵ Sutartis pasirašyta 1997 m. spalio 2 d., įsigaliojo 1999 m. gegužės 1 d.

⁶ Sutartis pasirašyta 2001 m. vasario 26 d., įsigaliojo 2003 m. vasario 1 d.

Europos Sąjungos pasirinktas pavadinimo „Sutartis dėl Konstitucijos“ ne koks pretenzingas, kaip būtų „Europos Sąjungos Konstitucija“, ne tik gramatine, tekstine, bet ir teisine prasme. Mūsų nuomone, terminai „Konstitucija“ ir „Sutartis dėl Konstitucijos“ nėra lygiaverčiai.

Reikia pritarti I. Jarukaičio išvadai, kad nors dalis akademinės visuomenės vis dar skeptiškai žiūri į konstitucinės Europos Sąjungos pretenzijas, galima konstatuoti, kad tokią nuomonę šiandien remia jau mažuma [6, p. 43–44].

De facto pasirodžius Europos Sąjungos konstitucinei sutarčiai skeptikų skaičius pastebimai sumažėjo. *De jure* įsigaliojus Europos Sąjungos konstitucinei sutarčiai, mokslinės diskusijos dėl Europos Sąjungos konstitucionalizavimo proceso gali įgyti naujas kryptis.

Tačiau jau šiandien galime konstatuoti, kad Europos Sąjungos teisinė sistema priėmus Konstitucinę Sutartį įgauna naujų bruožų. Taigi be įprastų ES *acquis communautaire*, mes jau galime įžvelgti ir Konstitucijos *acquis*.

Europos Bendrijų steigiamąsias sutartis Europos Teisingumo Teismas vadina konstitucinio pobūdžio sutartimis. Byloje C–294/83 *Partie ecologiste „Les verts“ v. European Parliament* Teismas Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartį vadina „Bendrijos konstitucine chartija“.

Europos Sąjungoje konstitucionalizavimo procese kyla naujų problemų, ir visų pirma dviejų teisės (Europos Sąjungos ir nacionalinės teisės) sistemų konstitucinių aktų sąveikos problema. Tai gana didelė ir aktuali problema. Mūsų nuomone, ji turėtų būti sprendžiama ne priešinio, ne konflikto, o koordinacijos būdu.

Europos Sąjungos konstitucinėje sutartyje nėra nuostatų, patvirtinančių, kad remiantis šia sutartimi kuriama supervalstybė. Atvirkščiai, šios sutarties analizė leidžia teigti, kad remiantis šia sutartimi stengiamasi išlaikyti pusiausvyrą tarp Konstitucinės sutarties ir valstybių narių konstitucijų. Ypač tai ryškiai matoma analizuojant Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, kaip sudėtinę Konstitucinės sutarties dalį. Kaip pažymima, Chartijoje įtvirtinamos pagrindinės teisės, kylančios iš visoms valstybėms narėms bendrų **konstitucinių tradicijų** ir tarptautinių įsipareigojimų. Taigi galima konstatuoti, kad žmogaus teisių srityje Europos Sąjungą ir valstybes narės vienija pagrindinis tikslas – sukurti šio modelio įgyvendinimo mechanizmą.

Aišku, kad Sutartis dėl Konstitucijos Europai dar laukia didesnio tyrinėtojų dėmesio, platesnių tyrimų. Pritariame Mančesterio universiteto profesoriaus Jo Shawo nuomonei, kad nuolatinę demokratinės konstitucijos kūrimo veiklą kritiškai galime išnagrinėti, suskirstę nagrinėjamas konstitucines nuostatas į keturias mažesnes grupes, apimančias:

- inicijavimą,
- derybas,
- gebėjimų ir pakartotinį tikrinimą,
- įgyvendinimą ir analizę [7, p. 59].

Tačiau priėmus Sutartį dėl Konstitucijos Europai, iškilo daug teorinių bei praktinių problemų. Ir visų pirma – Sutarties dėl Konstitucijos Europai statuso klausimas. Išsprendus šį klausimą tampa aiškesni Europos Sąjungos teisės aktų sąveikos bei hierarchijos, Sutarties dėl Konstitucijos Europai vietos teisės aktų sistemoje, jos sąveikos su valstybių narių Konstitucijomis ir daugelis kitų klausimų.

Sutarties dėl Konstitucijos Europai statusas

Terminu „statusas“ paprastai apibūdinama teisės subjektų padėtis, lemianti teisės subjekto teises ir pareigas, taip pat atskleidžianti teisinio režimo šio subjekto atžvilgiu ypatybes. Tačiau šis terminas neretai vartojamas ir teisės aktų atžvilgiu, norint atskleisti jų padėtį teisės aktų sistemoje, nustatyti teisės aktų hierarchiją. Manytume, kad Sutartis dėl Konstitucijos Europai, kaip teisės aktas, turi tam tikrus požymius, kurie jį išskiria iš kitų aktų sistemos. Mes linkę manyti, kad Sutarties dėl Konstitucijos Europai statusą galima atskleisti per du pagrindinius požymius: pirma, traktuojant Sutartį dėl Konstitucijos Europai kaip tarptautinę sutartį ir, antra, šią sutartį traktuojant kaip steigiamąją sutartį. Kiekvienas iš šių požymių reikalauja detalesnės analizės.

Sutartis dėl Konstitucijos Europai – tarptautinė sutartis

Traktuoti Sutartį dėl Konstitucijos Europai kaip tarptautinę sutartį leidžia šios sutarties analizė bei vienas iš pagrindinių aktų, reglamentuojančių tarptautinių sutarčių klausimus, – Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės.

Į būtinybę Sutartį dėl Konstitucijos Europai traktuoti kaip tarptautinę sutartį atkreipė dėmesį Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras A. Valionis. Konferencijoje, skirtoje Sutarčiai dėl Konstitucijos

Europai, A. Valionis pabrėžė, kad Sutartis dėl Konstitucijos Europai – tai viena iš daugelio tarptautinių sutarčių.

Pripažinus Sutartį dėl Konstitucijos Europai tarptautine sutartimi, turėtų būti taikomos Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės nuostatos.

Minėtoje konvencijoje pateikiama tokia tarptautinės sutarties sąvoka: sutartis – tai raštu tarp valstybių sudarytas tarptautinis susitarimas, kuriam taikomos tarptautinės teisės normos, įtvirtintas viename ar keliuose tarptautiniuose dokumentuose neatsižvelgiant į tai, koks būtų to susitarimo pavadinimas.

Šios sąvokos analizė, mūsų nuomone, leidžia teigti, kad Sutartis dėl Konstitucijos Europai visiškai atitinka tarptautinės sutarties sąvoką. Juk svarbiausia, kaip pažymi daugelis tarptautinės sutarčių teisės specialistų, kad kiekvienoje tarptautinėje sutartyje turi būti užfiksuotas tam tikras susitarimas. Taigi susitarimo elementas yra vienas iš svarbiausių tarptautinės sutarties bruožų. Šis elementas aiškiai užfiksuotas Sutartyje dėl Konstitucijos Europai. Šios sutarties preambulėje, išvardijus susitariančias šalis, pažymima, kad šalys, „pasikeitę tinkamai įformintais ir patvirtintais įgaliojamaisiais raštais, susitarė dėl toliau pateikiamų nuostatų“.

Antrasis dalykas, svarbus apibūdinant tarptautinę sutartį, yra tai, kad tarptautinę sutartį sudaro vienas ar keli susiję dokumentai. Sutartį dėl Konstitucijos Europai sudaro pati Konstitucinė sutartis, 36 protokolai ir 2 priedai. Taigi visuma šių dokumentų apibūdina Sutartį dėl Konstitucijos Europai kaip tarptautinę sutartį, ir visi šie dokumentai traktuojami kaip viena sutartis. Šis dalykas yra labai svarbus aiškinant Sutarties dėl Konstitucijos Europai nuostatas. Vienos Konvencijoje dėl tarptautinių sutarčių teisės 31 straipsnyje nurodyta, kad aiškinant sutarties kontekstą, būtina atsižvelgti į sutarties tekstą, preambulę ir priedus, taip pat visus su ta sutartimi susijusius susitarimus, sudarytus tarp visų sutarties šalių.

Ir trečias dalykas, kuris būdingas tarptautinei sutarčiai, yra tai, kad ir koks būtų susitarimo pavadinimas, jis traktuojamas kaip sutartis. Taigi nepaisant to, kad sutarties pavadinime yra skambus žodis „Konstitucija“, esmė nesikeičia – susitarimas traktuojamas kaip tarptautinė sutartis.

Kiekvienos tarptautinės sutarties sudarymo procesas apima mažiausiai dvi stadijas: 1) sutarties teksto parengimą ir 2) sutikimą pripažinti sutartį teisiškai įpareigojančia. Kalbant apie Sutartį dėl Konstitucijos Europai sutarties šalys realizavo tik vieną sutarties sudarymo stadiją, pripažino sutarties tekstą autentišku. Kaip jau buvo minėta, tai padarė besitariančių šalių atstovai 2004 m. spalio 29 d. Romoje, savo parašais patvirtinę Sutartį dėl Konstitucijos Europai.

Antroji stadija, susijusi su sutikimu laikyti sutartį įpareigojančia, dar priešakyje.

Remiantis Sutarties dėl Konstitucijos Europai IV–447 straipsniu, šalys susitarė, kad sutartis bus ratifikuojama laikantis konstitucinių nuostatų. Ratifikavimo dokumentai deponuojami Italijos Respublikos Vyriausybei.

Sutartyje numatytas ratifikavimo laikotarpis iki 2006 m. lapkričio 6 d.

Sutarties tekstas sudarytas oficialiomis ES narių valstybių kalbomis, taip pat ir lietuvių, ir turi vienodą teisinę galią.

Lietuvos Respublika pirmoji iš Europos Sąjungos narių ratifikavo Sutartį dėl Konstitucijos Europai. Tai padarė Lietuvos Respublikos Seimas 2004 m. lapkričio 11 d. Iki 2005 m. kovo 1 d. Sutartį dėl Konstitucijos Europai ratifikavo taip pat Slovėnija ir Vengrija. Ispanija organizavo referendumą dėl Sutarties dėl Konstitucijos Europai. Referendumo rezultatai teigiami – dauguma dalyvavusių referendume ispanų pritarė Sutarties dėl Konstitucijos Europai nuostatomis.

Traktuojant sutartį dėl Konstitucijos Europai kaip tarptautinę sutartį, galime prognozuoti jos vietą Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje.

Tarptautinių sutarčių vieta Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje detalai išnagrinėta E. Radušytės daktaro disertacijoje. Seimo ratifikuotos ir įsigaliojusios tarptautinės sutartys yra neatsiejama Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis – tai tokią nuostatą fiksuoja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalis.

Šiuo teiginiu patvirtinama monistinė teorija, leidžianti kalbėti apie darnią Lietuvos teisinę sistemą, kurios sudėtinė dalis yra ir tarptautinės sutartys.

Tačiau Sutarties dėl Konstitucijos Europai statuso ypatybės, traktuojant ją kaip tarptautinę sutartį, dar ne visos – sutartis dėl Konstitucijos Europai priklauso steigiamųjų sutarčių grupei.

Sutartis dėl Konstitucijos Europai – steigiamoji sutartis

Europos Sąjungos teisės doktrinoje visus Europos Sąjungos teisės aktus priimta skirstyti į dvi grupes:

- 1) pirminės teisės aktai;
- 2) išvestiniai (antriniai) teisės aktai [8, p. 99–102].

Prie pirminių Europos Sąjungos teisės aktų visų pirma reikia priskirti steigiamąsias Bendrijų sutartis: Europos anglių ir plieno bendrijos, Euroatomo, Ekonominės Bendrijos, Suvestinį Europos aktą, Maastrichto, Amsterdamo, Nicos sutartis bei kitus teisės aktus, kurie papildo, pakeičia ar sutikslina šias sutartis.

Europos Bendrijų teisės šaltinių sistemoje, kaip teigiama doktrinoje, egzistuoja teisės aktų hierarchija. Šią tendenciją patvirtina Teisingumo Teismo praktika.

Teisingumo Teismas daugelyje bylų yra suteikęs pirmenybę steigiamosioms sutartims. Taigi galima teigti, kad Bendrijos pirminės teisės aktai sudaro tam tikrą teisinę sistemą, tačiau ši sistema nepašalina atskirų pirminės teisės aktų hierarchijos.

Teisingumo Teismas dar 1991 m. gruodžio 14 d. patariamojoje išvadoje „Dėl Europos Komisijos siūlymo pakeisti 238 straipsnį“ (dabartinis 310 str.) pastebėjo, kad toks straipsnio pakeitimas „nesutrukdėtų“ atsirasti nesuderinamumui tarp Sutarties ir Europos Bendrijos teisės. Šioje patariamojoje išvadoje Teisingumo Teismas nustatė steigiamųjų sutarčių prioritetą kitų Bendrijos teisės aktų atžvilgiu. Be to, buvo pabrėžta, kad steigimo sutartys nėra keistinos jokiais kitais Europos Bendrijos teisės aktais [plačiau apie Teisingumo Teismo patariamąją išvadą žr. 9, p. 113–114].

Steigimo sutartys yra privalomos visiems Bendrijos teisės subjektams – tiek Bendrijos narėms, tiek Bendrijos institucijoms. 1988 m. vasario 23 d. bylos Jungtinė Karalystė prieš Tarybą sprendime Teisingumo Teismas pabrėžė, kad EEB sutartis nustato normas, kurios suteikia Bendrijos institucijoms tam tikrą kompetenciją.

Šių suformuotų normų turinys jau nepriklauso nei nuo pavienių valstybių narių, nei nuo pačių Bendrijos institucijų praktikos. Vadinasi, steigiamosios sutartys, kaip ir visos kitos tarptautinės sutartys, turi būti vykdomos laikantis *pacta sunt servanda* principo. Kita vertus, galima pastebėti, kad steigiamųjų sutarčių revizija galima tik visų Bendrijos narių pastangomis.

Sutarčių dėl Konstitucijos Europai vertinti kaip steigiamąją sutartį galima dėl kelių priežasčių. Visų pirma ši sutartis visiškai atitinka steigiamųjų sutarčių tipą. Joje fiksuojami Europos Sąjungos tikslai, institucinė sistema, aiškiai nusakomos kompetencijos ribos. Taigi Konstitucija reglamentuoja tuos klausimus, kurie paprastai sudaro steigiamosios sutarties dalyką.

Todėl visos steigiamosios sutarties ypatybės yra taikomos ir Sutarčiai dėl Konstitucijos Europai.

Pirmiausia šia sutartimi bus panaikintos ankstesnės steigiamosios sutartys. Konstitucijos IV dalyje „Bendrosios ir baigiamosios nuostatos“ buvo suformuluotas 437 straipsnis, reglamentuojantis ankstesnių sutarčių panaikinimą. Šiame straipsnyje nurodyta, kad Europos Bendrijos steigimo sutartis, Europos Sąjungos sutartis ir aktai bei sutartys, kurie jas papildė bei iš dalies pakeitė, ir yra išvardyti Protokole prie Sutarties dėl Konstitucijos, panaikinami nuo Sutarties dėl Konstitucijos Europai įsigaliojimo dienos.

Taip pat pagal šį straipsnį bus panaikintas visų, vėliau įstojusių į Europos Sąjungą, taip pat ir Lietuvos Respublikos, stojimo sutartis. Tačiau ši imperatyvi ES Konstitucinės Sutarties 437 straipsnio nuostata yra koreguojama 9 protokole „Dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sutarties ir akto“. Reikalas tas, kad daugybė nuostatų, kurios įtvirtintos Stojimo sutartyje ir akte, išlieka aktualios, ir todėl, remiantis Konstitucijos 437 straipsnio 2 dalimi, jos išlieka ir fiksuojamos 9 protokole. Šiame protokole yra išdėstyti visų valstybių narių stojimo įsipareigojimai, kurie išlieka ir panaikinus stojimo sutartį. Pavyzdžiui, gana aiškiai fiksuojamas Lietuvos valstybės įsipareigojimas nutraukti Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimą bei sustabdyti Ignalinos atominės elektrinės I bloką iki 2005 m., o šios elektrinės II bloką – iki 2009 m. gruodžio 31 d., o vėliau nutraukti šių blokų eksploatavimą. Kartu fiksuojama Sąjungos įsipareigojimas skirti Lietuvai papildomą finansinę paramą, susijusią su elektrinės galutinio sustabdymo be eksploatacijos nutraukimo pasekmėmis.

Protokole taip pat išlieka nuostatos dėl asmenų sausumos tranzito tarp Kaliningrado srities ir kitų Rusijos federacijos dalių.

Sąjunga šioje srityje įsipareigojo padėti Lietuvai įgyvendinti asmenų tranzito tarp Kaliningrado srities ir kitų Rusijos federacijos dalių taisykles ir priemones, siekiant, kad Lietuva kuo greičiau visa apimtimi dalyvautų Šengeno erdvėje.

Išliko ir įvairių valstybių įsipareigojimai, pavyzdžiui, nuostatos dėl abortų Maltoje, Lenkijos plieno pramonės restruktūrizavimo ir Bohumcė atominės elektrinės Slovakijoje I ir II blokų bei kitų valstybių įsipareigojimai bei stojimo sąlygos, kurie buvo numatyti šių valstybių stojimo sutartyse.

Tačiau įsigaliojus Europos Sąjungos Konstitucinei sutarčiai, išliks tam tikras teisinis tęstinumas. Svarbu pažymėti, kad Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir pirmosios instancijos teismo teisminė praktika dėl panaikintų sutarčių ir aktų¹, taip pat jų taikymui priimtų aktų ir konvencijų aiškinimo ir tai-

¹ Remiantis Europos Sąjungos Konstitucinės sutarties IV–437 straipsnio 1 punktu, Konstitucinė sutartis panaikina Europos Bendrijos steigimo sutartį, Europos Sąjungos sutartį, taip pat aktus ir sutartis, kurie papildė ar iš dalies pakeitė šias sutartis. Taip pat panaikinamos ES narių stojimo sutartys, išskyrus kai kurias nuostatas.

kymo lieka *mutatis mutandis* Sąjungos teisės, ypač Konstitucinės sutarties lyginamųjų nuostatų, aiškinimo šaltiniu.

LITERATŪRA

1. **Sutarties** dėl Konstitucijos Europai projekto įžangos dalis. – Vilnius, 2004.
2. **Europos** ateities konvento dokumentai. – Vilnius, 2003.
3. **Europos** ateities konvento dokumentai. Sąsiuvinis Nr. 1. – Vilnius, 2003.
4. **Stein E.** Lawyers, Judges and the making of Transnational Constitution // American Journal of International Law. 1981. Vol. 75. No. 1.
5. **Shaw J.** Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektas: dokumentas, žvelgiantis pirmyn ar atgal // Konventas, Konstitucija ir Europos Sąjungos ateitis. – Vilnius, 2004.
6. **Janukaitis I.** Europos Sąjungos Konstitucinė sutartis ir valstybių narių Konstitucijos. Konventas, Konstitucija ir Europos Sąjungos ateitis. – Vilnius, 2004.
7. **Shaw J.** Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektas: dokumentas, žvelgiantis pirmyn ar atgal // Konventas, Konstitucija ir Europos Sąjungos ateitis. – Vilnius, 2004.
8. **Cairns W.** Europos Sąjungos teisės įvadas. – Vilnius, 1998.
9. **Jock Rideau** Droit institutionnel de l'union et des communes europeennes. – Paris, 2002.

Particularities of the Treaty Establishing a Constitution for Europe

Prof. Dr. Saulius Katuoka
Mykolas Romeris University

Keywords: *European Union, Treaty Establishing a Constitution for Europe, status, treaty, establishing treaty.*

SUMMARY

Treaty Establishing a Constitution for Europe is the European Union document, reflecting its unanimity and new quality in general. The term itself – Treaty Establishing a Constitution for Europe – is absolutely new in international law and is firstly used as an official name of international treaty.

This article emphasizes the genesis of a very specific constitutionalism process of European Union. Even before the Constitution for Europe was signed, a few authors developed the idea of a „low intensity“ constitutionalization process in EU. This process may be defined analysing Establishing Treaties of European Union and jurisprudence of European Court of Justice. Adoption of the Treaty Establishing a Constitution for Europe obviously expanded the margins of European Union constitutionalism. Moreover, adoption of the Constitution for Europe raised many other theoretical and practical issues.

Status of the Constitution for Europe is one of the most important issues. This article states that Treaty Establishing a Constitution for Europe is an international treaty. Such a conclusion is drawn after deep analysis of the Treaty itself and Vienna Convention on International Treaties.

Treaty Establishing a Constitution for Europe also sets forth the particular moment of states' agreement what is one of the most important features of international treaties. Vienna Convention on International Treaties recognises international treaties as such, notwithstanding the name of a treaty and number of documents constituting it. Thus, second conclusion analysing the status of the Treaty Establishing a Constitution for Europe is that this Treaty is an establishing document of European Union.

It can be summarized that all particularities of an Establishing Treaties may be applied to the Treaty Establishing a Constitution for Europe. This means that the institutions of European Union will not be able to revise the Constitution for Europe. Revision will be possible only with the consent of all EU Member States. According to the jurisprudence of European Court of Justice it is expected that Treaty Establishing a Constitution for Europe will have superiority over other European Union legal acts.